

NORGES HØYESTERETT

Den 26. juni 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-01362-A, (sak nr. 2014/2339), sivil sak, anke over dom,

Gjensidige Forsikring ASA

(advokat Kjell Mandal)

mot

A

(advokat Merete Bårdsen – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder utmåling av menerstatning i et tilfelle hvor skadelidte har en funksjonssvikt eller er skadet fra før.
- (2) A er født --- 1972. Den 20. januar 2006 ble hun utsatt for en bilulykke. En møtende bil kom under oppbremsing over i hennes kjørebane og frontkolliderte med bilen hun var fører av.
- (3) I den rettsoppnevnte sakkyndiges erklæring er realskadene beskrevet slik:

"A ble innlagt X sykehus med ambulanse. Det beskrives bevisstløshet da ambulansepersonellet kom til, og hun var litt desorientert ved innleggelsen på sykehuset (Glasgow Coma Scale 14). Det ble påvist et 12 cm kutt i pannen og hun hadde skader i form av brudd i venstre kragebein, brudd i brystbeinet, brudd i leggbeinet rett under venstre kne med bruddlinje i kneet samt brudd fortil på 2. korsryggvirvel (L.2). Videre hadde hun skade av lunge med luft i brysthulen og bløtdelsskade venstre underarm. CT-undersøkelsen av hode og nakke viste ikke noe sikkert galt. Hun ble operert for leggbeinsbruddet 4 dager etter ulykken og utskrevet fra sykehuset 10 dager etter ulykken."

- (4) Om virkningene av de skadene hun ble påført, heter det blant annet:

"Hun opplever ... lammelser i venstre ben til og fra, disse lammelsene kan komme spontant og gjør at benet kan svikte. Hun går med krykker, eller bruker rullestol. Hun angir ellers smerter rundt kneet på venstre side, og hun har fått fjernet jernet etter operasjonen, men hun har fortsatt stikkende og plagsomme smerter."

- (5) Fra den sakkyndiges avsluttende vurdering hitsettes:

"Ulykken hadde utvilsomt et betydelig skadepotensial og hun ble umiddelbart innlagt sykehus med mutiple skader. Hun har nå først og fremst ryggplager, smerter og tidvis nevrologiske utfall i venstre ben samt arrforandringer, som mest sannsynlig er relatert til den aktuelle bilulykke. Bruddskaden i ryggvirvel L.2 er behandlet med avstivning mellom L.1 og L.3, angivelig uten vesentlig effekt på ryggplagene. Hun har således, etter min vurdering, en tilstand med betydelige smertelager, nedsatt funksjon og bevegelighet, samt objektive skaderelaterte skjelettforandringer i korsryggen, noe som etter min skjønnsmessige vurdering kvalifiserer til en medisinsk invaliditetsgrad tilsvarende punkt 2.3.3 i 'Forskrift om mænerstatning ved yrkesskade' av 21. april 1997, det vil si 20-30 %, skjønnsmessig 25 %.

...

Tilstanden i venstre kne og underekstremitet for øvrig, vil ... mest sannsynlig ha årsakssammenheng med den aktuelle lokale skade, og som dr. B konkluderer med er 15 % i medisinsk invaliditetsgrad for dette relativt rimelig anslag, etter punkt 4.7.2."

- (6) Den skadelidte har også enkelte andre plager som antas å kunne tilbakeføres til ulykken i 2006. Den skaderelaterte medisinske invaliditetsgraden som følge av denne ulykken er på denne bakgrunn satt til 40 % i samordnet sum.
- (7) A hadde også vært utsatt for bilulykker i 2001 og 2002. Det fremgår videre av den sakkyndiges erklæring at det er dokumentert generelle lærevansker gjennom grunnskolealderen og betydelige adferdsproblemer, med innleggelse på psykiatrisk avdeling i 1990. Det refereres mye fysisk mishandling fra slekt og kjæreste fra 1991. Inngangsinvaliditeten er satt til 41 % i samordnet sum.
- (8) Partene er enige om at de oppgitte invaliditetsgrader skal legges til grunn.
- (9) Gjensidige Forsikring ASA – Gjensidige – har erkjent ansvar for ulykken etter bilansvarsloven. For tingretten og lagmannsretten gjaldt tvisten hele forsikringsoppgjøret, mens den for Høyesterett bare gjelder hvorvidt og i tilfelle på hvilken måte det ved fastsettelsen av menerstatning etter skadeserstatningsloven § 3-2 skal tas hensyn til den inngangsinvaliditet A hadde på skadetidspunktet.
- (10) Ved utmåling av menerstatning der skadelidte har en funksjonssvikt eller er skadet fra før, har det vært operert med tre mulige prinsipper. Jeg finner det hensiktsmessig innledningsvis å redegjøre for disse, slik de er gjengitt i Rt. 2006 side 871:

"(7) Med bruttoprinsippet menes at erstatningen fastsettes ut fra den samlede medisinske invaliditet, uten at det blir gjort noe fradrag for den forutgående invaliditeten, også beskrevet som inngangsinvaliditeten eller grunnskaden.

- (8) **Etter differanseprinsippet fastsettes erstatningen ut fra differansen mellom den medisinske invaliditeten etter skaden og den invaliditet som grunnskaden isolert sett hadde utgjort.**
- (9) **Når separasjonprinsippet anvendes, ser man bort fra grunnskaden og vurderer isolert hvilken medisinsk invaliditet den etterfølgende skadevoldende handling har påført skadelidte. Erstatningen beregnes ut fra denne invaliditeten."**
- (11) Dommen gjaldt fastsettelse av erstatning til barn etter skadeserstatningsloven § 3-2a, og prinsippene er sitert i Prop. 110 L side 49–50.
- (12) Partene er enige om at bruttoprinsippet ikke er aktuelt i saken her. Skadelidte gjør gjeldende at menerstatningen skal utmåles etter differanseprinsippet, mens forsikringsselskapet på sin side hevder at separasjonsprinsippet må komme til anvendelse.
- (13) A brakte ved stevning 21. mars 2013 saken inn for Sør-Østerdal tingrett. Tingretten kom til at menerstatningen skulle utmåles etter separasjonsprinsippet og fastsatte denne til 365 000 kroner.
- (14) A anket til Eidsivating lagmannsrett, som i dom 28. oktober 2014 ga henne medhold i at menerstatningen skulle utmåles etter differanseprinsippet. Lagmannsretten viste blant annet til at de skadene A allerede hadde, gjorde det vesentlig mer byrdefullt å bære de betydelige plagene hun ble påført ved trafikkulykken i 2006 enn det som normalt gjelder ved slike skadefølger. Menerstatningen ble satt til 710 105 kroner. Etter fradrag for et utbetalt å kontobeløp på 114 395 kroner ble Gjensidige pålagt å betale 596 000 kroner i menerstatning.
- (15) Gjensidige har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsansanvendelsen.
- (16) Den ankende part – *Gjensidige Forsikring ASA* – har i hovedtrekk gjort gjeldende:
- (17) Lagmannsretten har tatt feil når den anvender differanseprinsippet. Det finnes ingen rettskildemessig dekning for denne løsningen.
- (18) Det følger av Rt. 2000 side 441 at menerstatning skal utmåles etter separasjonsprinsippet i flerskadetilfellene, men at det i enkelte tilfeller kan gis et skjønnsmessig tillegg hvor inngangsinvaliditeten gjør skaden ekstra byrdefull å bære. Separasjonsprinsippet ble også lagt til grunn i Rt. 2006 side 871.
- (19) Gjensidige er ikke kjent med lagmannsrettspraksis der det er prosedert på differanseprinsippet i saker hvor det foreligger en inngangsinvaliditet ingen er ansvarlig for. I slike saker er separasjonsprinsippet benyttet.
- (20) Praksis fra Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda gir ikke holdepunkter for å anvende differanseprinsippet. I nemndspraksis er prinsippet bare benyttet der pasienten tidligere har fått utbetalt menerstatning eller det foreligger skade i samme organ. Dette er ikke tilfellet her.
- (21) Separasjonsprinsippet er dessuten anvendt i forsikringspraksis siden vedtakelsen av skadeserstatningsloven § 3-2 i 1973.

- (22) Anvendelsen av differanseprinsippet vil virke prosessdrivende. Dette forutsetter at det må foretas en mer inngående vurdering av inngangsinvaliditeten, noe som vil føre til økt behov for medisinsk sakkyndige og dermed også økte kostnader.
- (23) Det er heller ikke grunnlag for å gjøre skjønnsmessige tillegg i erstatningssummen eller å utmåle erstatning med utgangspunkt i en høyere invaliditetsgrad – gruppeopprykk. I Rt. 2000 side 441 understreket Høyesterett betydningen av å standardisere erstatningsutmålingen.
- (24) Etter Gjensidiges oppfatning bør menerstatningen som utgangspunkt fastsettes til 445 512 kroner. Selskapet har utbetalt à konto 114 395 kroner. Avrundet aksepterer Gjensidige å betale ytterligere 335 000 kroner.
- (25) Gjensidige Forsikring ASA har nedlagt slik påstand:
"1. Gjensidige Forsikring ASA betaler A kr. 335. 000,- i menerstatning."
- (26) Ankemotparten – A – har i hovedtrekk gjort gjeldende:
- (27) Lagmannsrettens dom er riktig. Differanseprinsippet skal legges til grunn ved utmåling av menerstatning i alle tilfeller hvor dette fører til det beste resultatet for skadelidte.
- (28) Verken skadeserstatningsloven § 3-2 eller bestemmelsens forarbeider gir veiledning for hvilket prinsipp som skal legges til grunn ved erstatningsutmålingen utover at det skal sees hen til reglene for utmåling av menerstatning etter folketrygdloven ved yrkesskade, og at erstatningen skal utmåles konkret og skjønnsmessig.
- (29) Satsene i tabellen i yrkesskadeforskriften § 3 nr.1 er progressive. Dette er utslag av et bevisst lovgivervalg, og er begrunnet i at erstatningsutmålingen ellers ville ha gitt en uforholdsmessig stor erstatning for små skader sammenlignet med store. Differanseprinsippet vil gi A større fordel av progresjonen i tabellen.
- (30) Høyesterett har ikke tidligere tatt stilling til spørsmålet på prinsipielt grunnlag, og verken Rt. 2000 side 441 eller Rt. 2006 side 871 gir støtte for at separasjonsprinsippet kommer til anvendelse i denne saken.
- (31) Differanseprinsippet kommer i alminnelighet til anvendelse ved utmåling av erstatning for økonomisk skade, og det er – med unntak av Nygaard i Skade og ansvar, 6. utgave – lagt til grunn i juridisk teori at dette også skal anvendes ved utmåling av menerstatning. Det er ikke mange tilfeller hvor differanseprinsippet ikke vil gi det mest fordelaktige resultatet for skadelidte.
- (32) Dersom menerstatningen skal utmåles etter separasjonsprinsippet, gjøres det subsidiært gjeldende at A har krav på gruppetillegg på én eller to grupper eller et individuelt opprykk som fastsettes skjønnsmessig.
- (33) Ved utmåling etter differanseprinsippet vil menerstatningen utgjøre 841 522 kroner. Til fradrag kommer utbetalt à konto beløp med 114 395 kroner.
- (34) A har nedlagt slik påstand:

- "1. Anken forkastes med den endring at ménerstatningen justeres til kr 727 127.
2. A tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett."

(35) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*

(36) Om menerstatning heter det i skadeserstatningsloven § 3-2:

"Har skadelidte fått varig og betydelig skade av medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Denne erstatning fastsettes under hensyn til ménets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. Bestemmelsene i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.

Har skadelidte på skadetiden ikke fylt 16 år, utmåles menerstatningen etter § 3-2a."

- (37) Det fremgår at menerstatning skal kompensere for redusert livsutfoldelse som følge av skaden. Bestemmelsen gir ingen veiledning for hvordan den reduserte livsutfoldelsen skal omsettes til penger, men lovens ordlyd kan synes å legge opp til en rent skjønnsmessig fastsetting.
- (38) I Ot.prp. nr. 4 (1972–73) var det foreslått å koble utmålingen til folketrygdens system ved menerstatning etter yrkesskader med tillegg av en tredjedel.
- (39) Dette fikk imidlertid ikke full tilslutning under stortingsbehandlingen. Justiskomiteén uttalte at "... utmålingspraksis ikke bør være så bundet til et bestemt nivå i forhold til de normer som gjelder for ménerstatningen i yrkesskadetilfellene som proposisjonen synes å gå inn for". Men også komitéén regnet med at de retningslinjene som er angitt i proposisjonen, til "en viss grad" ville være veiledende for utmålingspraksis, jf. Innst. O. nr. 32 (1972–83) side 145.
- (40) Rettspraksis har etter hvert beveget seg i retning av det som ble lagt til grunn i proposisjonen, jf. Nygaard, Skade og ansvar, 6. utgave 2007, side 133 med henvisning til Rt. 1977 side 782, Rt. 1981 side 138 og Rt. 1991 side 697.
- (41) At det ved utmålingen tas utgangspunkt i de standardiserte reglene for menerstatning ved yrkesskade, er kommet særlig klart til uttrykk i Rt. 2000 side 441. På side 447 er det uttalt at det kan "foretas en viss skjønnsmessig vurdering, ut fra ménets betydning for 'den personlige livsutfoldelse'". Men dommen fremhever videre behovet for standardiserte regler om menerstatning, og uttaler at det skal "atskillig til før man går nevneverdig utover det som følger av den nevnte matematiske utregningen", jf. side 448.
- (42) Utgangspunktet for utmålingen av menerstatning er altså regelen om menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlovens regler, jf. forskrift 21. april 1997 som er gitt med hjemmel i folketrygdloven § 13-17 og tillagt en tredjedel. Det fremgår – blant annet av dommen fra 2000 – at det ved utbetaling av menerstatning etter skadeserstatningsloven er grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet, og ikke skadetidspunktet, som skal legges til grunn.
- (43) I vår sak er – som jeg tidligere har vært inne på – spørsmålet om hvordan utmåling av menerstatning skal utmåles ved flerskader og annen inngangsinvaliditet. Som jeg tidligere har redegjort for, er de aktuelle prinsippene for utmåling av menerstatning gjengitt i Rt. 2006 side 871.

- (44) Det er et vilkår for å få tilkjent menerstatning at skadelidte har en medisinsk invaliditet på minst 15 %, jf. tabellen som er inntatt i forskriften § 3 nr.1. Det fremgår av tabellen at menerstatningen ikke øker proporsjonalt med skaden, men progressivt. På grunn av satsenes progresjon kan valget av utmålingsprinsipp gi store utslag ved erstatningsutmålingen.
- (45) Partene har fremlagt et hjelpedokument som viser at separasjonsprinsippet gir det gunstigste resultatet for skadelidte i de tilfellene der inngangsinvaliditeten er svært høy, og der både inngangsinvaliditeten og den aktuelle skaden er lav. I vår sak, der inngangsinvaliditeten og invaliditeten som følge av den aktuelle skaden er henholdsvis 41 % og 40 %, vil anvendelse av differanseprinsippet imidlertid medføre omtrent en dobling av det erstatningsbeløpet som er utregnet etter separasjonsprinsippet.
- (46) Spørsmålet er etter dette hvilket prinsipp det skal tas utgangspunkt i. Høyesterett har ikke tidligere tatt stilling til spørsmålet på prinsipielt grunnlag.
- (47) Gjensidige har anført at det følger av Rt. 2000 side 441 at menerstatning skal utmåles etter separasjonsprinsippet i flerskadetilfellene. Jeg er ikke enig i at dommen kan forstås på den måten. Valget av prinsipp ble ikke problematisert, og spørsmålet var der om det var grunnlag for å gi et skjønnsmessig tillegg til det som fulgte av den matematiske utregningen som etter rettspraksis er utgangspunktet for beregning av menerstatning. I den saken ville for øvrig utmåling av menerstatning etter differanseprinsippet og separasjonsprinsippet ha gitt omtrent samme resultat.
- (48) Jeg kan heller ikke se at Rt. 2006 side 871 løser vårt spørsmål. Saken gjaldt utmåling av barneverstatning, og separasjonsprinsippet ga i det tilfellet høyest erstatning.
- (49) Utgangspunktet for den videre vurderingen må etter mitt syn tas i hva menerstatningen tar sikte på å kompensere. Det fremgår av skadeserstatningsloven § 3-2 at denne er ment å kompensere for skadelidtes reduserte livsutfoldelse som følge av den aktuelle skaden. Dette innebærer at utmåling etter separasjonsprinsippet må være et minimum. Utslaget som den nye invaliditeten gjør, vil imidlertid kunne være vesentlig forskjellig ettersom skadelidte er invalid fra før sammenlignet med om vedkommende hadde vært helt frisk. Livsutfoldelsen reduseres normalt ikke proporsjonalt med invaliditetsgraden, men vesentlig sterkere jo høyere denne er. Som følge av dette vil menerstatning etter separasjonsprinsippet ikke alltid gi tilstrekkelig kompensasjon. Dette bør – slik jeg ser det – føre til at differanseprinsippet kommer til anvendelse der dette vil gi skadelidte høyere erstatning. På denne måten vil man ved erstatningsutmålingen få tatt hensyn til hvilket nivå inngangsinvaliditeten befinner seg på.
- (50) Alternativet til å benytte differanseprinsippet ville være å utmåle erstatningen etter separasjonsprinsippet for deretter å gi tillegg etter en skjønnsmessig vurdering i flerskadetilfellene. En slik metode ville imidlertid medføre økt usikkerhet og dermed virke prosessdrivende, jf. også Rt. 2000 side 441.
- (51) Gjensidige har gjort gjeldende at administrative og økonomiske konsekvenser tilsier at separasjonsprinsippet må legges til grunn. Det vises til at differanseprinsippet vil medføre økt fokus på inngangsinvaliditeten, at dette vil kreve økt bistand fra den medisinske sakkyndige og dermed bli mer kostnadskreven.

- (52) Jeg ser ikke bort fra at dette kan være riktig et stykke på vei. Men etter mitt syn er dette ingen tungtveiende innvending mot at differanseprinsippet legges til grunn som alminnelig utgangspunkt. Det må uansett vurderes hva som gir skadelidte tilstrekkelig kompensasjon, og da er inngangsinvaliditeten under enhver omstendighet relevant.
- (53) Gjensidige har for øvrig akseptert at differanseprinsippet kommer til anvendelse dersom inngangsskaden har gitt rett til menerstatning og også dersom det samme organet skades på nytt. Det er etter mitt syn vanskelig å se hvorfor det er grunn til å foreta et slikt skille, når det uansett er tale om å kompensere skadelidte for den reduserte livsutfoldelse den siste skaden har medført.
- (54) Jeg er på denne bakgrunn kommet til at differanseprinsippet må danne utgangspunktet for fastsettelsen av menerstatning i flerskadetilfellene, men at erstatning utmålt etter separasjonsprinsippet setter en nedre grense. En slik fremgangsmåte samsvarer godt med hovedregelen om at skadevolder må ta "skadelidte som han er", jf. Lødrup, Lærebok i erstatningsrett, 6.utgave, side 519.
- (55) Erstatningen skal – som nevnt – utmåles etter grunnbeløpet på domstidspunktet. Det fremgår av lagmannsrettens dom at grunnbeløpet i 2014 var 88 370 kroner. Grunnbeløpet ble 1. mai 2015 økt til 90 068 kroner. As fødselsdato var for lagmannsretten uriktig oppgitt å være --- 1972. Korrekt dato er --- 1972, og dette er nå hensyntatt. Erstatningen utgjør etter ny beregning 841 522 kroner. A har mottatt et å kontobeløp på 114 395 kroner som kommer til fradrag. Hennes erstatningskrav utgjør etter dette 727 127 kroner.
- (56) Gjensidige har etter avtale påtatt seg å dekke As sakskostnader for de tidligere instanser. For Høyesterett har A fremsatt krav om dekning av sakskostnader på 167 500 kroner inkludert merverdiavgift. I samsvar med hovedregelen i tvisteloven § 20-2, finner jeg at kravet må tas til følge.
- (57) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Gjensidige Forsikring ASA betaler til A 727 127 – sjuhundreogtjuesjatusenett hundreogtjuesju – kroner i menerstatning.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Gjensidige Forsikring ASA til A 167 500 – etthundreogsekstisjatusenfemhundre – kroner.
3. Oppfyllelsesfristen for begge beløpene er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (58) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (59) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (60) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (61) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (62) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Gjensidige Forsikring ASA betaler til A 727 127 – sjuhundreogtjuesjutusenettthundreogtjuesju – kroner i menerstatning.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Gjensidige Forsikring ASA til A 167 500 – etthundreogsekstisjutusenfemhundre – kroner.
3. Oppfyllelsesfristen for begge beløpene er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: